

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้ สมุပ္ยุตฺตา ยถาโยคํ ฯลฯ สงฺคโห นาม นียเต

ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งประเภทเวทนา ๓ มาดู ?

๒. ก. เมื่อจำแนกจิตโดยเหตุ ๖ แล้ว มีแต่เหตุเจตจิต เอกเหตุจิต ทวิเหตุจิต ตติเหตุจิต ส่วนจิตเหตุจิต

ปัญจเหตุจิต ฉเหตุจิต นั้นไม่มี ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุใด ?

ข. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง อเหตุจิต กับ สเหตุจิต ?

๓. จงจำแนกกิจ ๑๔ โดยเหตุจิต ๑๘ มาดู ?

๔. ก. ทวารสังคหะ แปลว่าอะไร ? คำว่าทวารในที่นี้หมายความว่าอะไร ? และมีกี่อย่าง ? อะไรบ้าง ?

ให้บอกองค์ธรรมของทวารนั้น ๆ มาด้วย

ข. เจตสิกที่เกิดขึ้นไม่ว่าเวลาใด ต้องเกิดในทวารเดียวเสมออันมีจำนวนเท่าใด ? คืออะไร ? ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุใด ?

๕. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

ปญฺจวิส ปริตฺตมฺหิ

ฉ จิตฺตานิ มหฺกฺกเต

เอกวิสฺติ โวหาเร

อญฺฐ นิพฺพานโคจร

วิสํสฺสตรมุตฺตมฺหิ

อภฺกมฺภคฺผลฺลฺลฺลฺลฺล

ปญฺจ สพฺพตฺถ จฺเจติ

สฺตฺตธา ตตฺถ สงฺคโห.

๖. เพราะเหตุใด ปริจเจทที่ ๗ จึงเรียกว่า สมุจจยสังคหะ และสมุจจยสังคหะนี้มีสังคหะอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง แต่ละหมวดมีธรรมอยู่เท่าไร คืออะไรบ้าง ? (ให้บอกมาเฉพาะหัวข้อ)

๗. จงแสดงความแตกต่างระหว่างอภิขมาและพยาบาทที่เป็นมโนทุจริตกับอภิขมาและพยาบาทที่เป็นคันถะ

๘. คำว่า สติปัฏฐาน มีความหมายว่าอย่างไร ? แสดงวจนัตถะว่าอย่างไร ? และทำไม สติดวงเดียวจึงเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้ ?

๙. ก. ในปรมัตถธรรม ๔ ประการ เมื่อว่าโดยอายตนะแล้วมี ๑๒ ว่าโดยธาตุมี ๑๘ ที่เป็นอย่างนี้สำคัญอะไรเป็นหลัก ?

ข. จงแสดงผลที่เกิดขึ้นจากอายตนะ ๑๒ โดยเฉพาะ ๆ ?

๑๐. ในวัตถุธรรม ๗๒ นั้น วัตถุธรรมที่แสดงไว้ในอภิสกสังคหะ มีสกกสังคหะ โพธิปักขิยสังคหะ สัพพสังคหะ แต่ละหมวด มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

*****

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. ให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย ?

ข. นามเตปญญาส คือสภาวะธรรม ๕๓ นั้น ได้แก่อะไร ? และให้แสดงประเภทของเวทนาโดยนัยทั้ง ๒ มาด้วย ?

ตอบ ก. แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย มีดังนี้

๑. เวทนาสังคหะ	การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕
๒. เหตุสังคหะ	การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖
๓. กิจสังคหะ	การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐
๔. ทวารสังคหะ	การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖
๕. อารัมมณสังคหะ	การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ๖
๖. วัตถุสังคหะ	การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

ข. นามเตปญญาส คือสภาวะธรรม ๕๓ นั้น ได้แก่จิตทั้งหมด ว่าโดยลักษณะแล้วนับรวมเป็น ๑ เจตสิก ๕๒ และประเภทของเวทนาโดยนัยทั้ง ๒ นั้น คือ

๑. อารัมมณานุภวนลักษณะนัย	คือ อาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์
๒. อินทริยเภทนัย	คือ การเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครอง

๒. ก. คำว่า เหตุ หมายความว่าอย่างไร ? ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่อะไร ?

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมี กี่ดวง ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกหน้าที่นั้น ๆ มาด้วย ?

ตอบ ก. คำว่า เหตุ หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้น และให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์ และให้เจริญขึ้นได้ ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง อพยากตะบ้าง

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมี ๗ ดวง คือ สัมผัสจิตตสธารณเจตสิก ๗ ทำหน้าที่ ๑๔ อย่างคือ

๑. ปฏิสนธิกิจ ๒. ภวังกิจ ๓. อาวชชนกิจ ๔. ทัสสนกิจ ๕. สวณกิจ ๖. สมายนกิจ ๗. สายนกิจ ๘. ผุสสนกิจ ๙. สัมปปฏิจจนกิจ ๑๐. สันตีรณกิจ ๑๑. โภกฐัพพนกิจ ๑๒. ชวนกิจ ๑๓. ตทารัมมณกิจ ๑๔. จุตติกิจ ฯ

๓. วิญญาณธาตุ ๗ คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย

ตอบ. วิญญาณธาตุ ๗ คือ

๑. จักขุวิญญาณธาตุ	องค์ธรรมได้แก่ จักขุวิญญาณจิต ๒
๒. โสทวิญญาณธาตุ	องค์ธรรมได้แก่ โสทวิญญาณจิต ๒
๓. สมานวิญญาณธาตุ	องค์ธรรมได้แก่ สมานวิญญาณจิต ๒
๔. ชิวหาวิญญาณธาตุ	องค์ธรรมได้แก่ ชิวหาวิญญาณจิต ๒
๕. กายวิญญาณธาตุ	องค์ธรรมได้แก่ กายวิญญาณจิต ๒
๖. มโนธาตุ	องค์ธรรมได้แก่ สัมปปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

๗. มโนวิญญูณธาตุ องค์ธรรมได้แก่ จิต ๗๖ หรือ ๑๐๘ (เวทนาวิญญูณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

๔. จำแนกสังโยชน์ ๑๐ โดยโอรัมภาคิยสังโยชน์ และอุทถัมภาคิยสังโยชน์ตามสุดต้นตุนัย ?

ตอบ จำแนกสังโยชน์ ๑๐ โดยโอรัมภาคิยสังโยชน์และอุทถัมภาคิยสังโยชน์ตามสุดต้นตุนัย คือ

โอรัมภาคิยสังโยชน์ มี ๕ คือ

๑. กามราคสังโยชน์   ๒. ปฏิฆสังโยชน์   ๓. ทิฏฐิสังโยชน์

๔. สीलพตปราคาสังโยชน์   ๕. วิจิกิจฉาสังโยชน์

อุทถัมภาคิยสังโยชน์ มี ๕ คือ

๑. รูปราคสังโยชน์   ๒. อรูปราคสังโยชน์   ๓. มานสังโยชน์

๔. อุทธัจจสังโยชน์   ๕. อวิชชาสังโยชน์

๕. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ?

ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ ๑. ชันธ ๒. อุปาทานักขันธ ๓. อายตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ

ข. อริยสัจจะ มี ๔ อย่างคือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑

เจตสิก ๕๑ (เวทนาโลกะ) รูป ๒๔

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยะเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิกเป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

*****

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้ สมฺปยุตฺตา ยถาโยคํ ฯลฯ สงฺคโห นาม นียเต

ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งประเภทเวทนา ๓ มาดู ?

ตอบ ก. แปลคาถาดังต่อไปนี้

สภาวะธรรม ๕๓ คือจิตและเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญฺญาส ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วย
เอกุปฺปาตตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะ ของจิตและเจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต
โดยประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจ ทวาร อารมณฺ์และวัตถุตามสมควร

ข. ความเป็นไปแห่งประเภทเวทนา ๓ มีดังนี้ การเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายนั้น ย่อมมีอยู่ ๓ อย่าง
ด้วยกันคือ

๑. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา

๒. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบาย เรียกว่า ทุกขเวทนา

๓. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉย ๆ ไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา

๒. ก. เมื่อจำแนกจิตโดยเหตุ ๖ แล้ว มีแต่เหตุเจตจิต เอกเหตุจิต ทวิเหตุจิต ตติเหตุจิต ส่วน
จตุเหตุจิต ปัญจเหตุจิต ฉเหตุจิต นั้นไม่มี ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด ?

ข. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง อเหตุจิต กับ สเหตุจิต ?

ตอบ ก. การที่จตุเหตุจิต ปัญจเหตุจิต ฉเหตุจิต ไม่มีนั้นเพราะอกุศลเหตุมีเพียง ๓ กุศลเหตุ และอัปยาคตเหตุ
ก็มีเพียง ๓ ธรรมดาอกุศลเหตุ กับ กุศลเหตุ หรือกับอัปยาคตเหตุ นั้น เกิดขึ้นพร้อมกันในจิตดวงเดียวกัน
ไม่ได้ ฉะนั้น จตุเหตุจิต ปัญจเหตุจิต ฉเหตุจิต จึงไม่มี.

ข. ความแตกต่างกันระหว่างอเหตุจิต กับ สเหตุจิต นั้นคือ

๑. อเหตุจิต จิตที่ไม่มีเหตุ นั้น มีกำลังอ่อน ไม่มั่นคงในการรับอารมณ์

สเหตุจิต จิตที่มีเหตุ มีกำลังเข้มแข็ง มั่นคงในการรับอารมณ์

๒. อเหตุจิต เมื่อว่าโดยชาติแล้วมี ๒ ชาติ คือ วิปากชาติ กับ กิริยาชาติ

สเหตุจิต เมื่อว่าโดยชาติแล้วมี ๔ ชาติ คือ กุศลชาติ อกุศลชาติ วิปากชาติ กิริยาชาติ

๓. อเหตุจิต เป็นกามพวกเดียว

สเหตุจิต เป็นกาม มหัคคตะ และโลกุตตระได้ทั้ง ๓

๔. อเหตุจิต เป็นโลกียะ

สเหตุจิต เป็นโลกีย และโลกุตตระได้ทั้ง ๒

๓. จงจำแนกกิจ ๑๔ โดยอเหตุจิต ๑๘ มาดู ?

ตอบ จำแนกกิจ ๑๔ โดยอเหตุจิต ๑๘ ดังนี้

จิตที่ทำหน้าที่ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ จตฺติจ ๒ ดวงคือ อุเบกขาสันติริณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่อาวัชชนกิจ	มี ๒ ดวงคือ	ปัญจทวาราววัชชนจิต ๑ มโนทวาราววัชชนจิต ๑
จิตที่ทำหน้าที่ทสณิก	มี ๒ ดวงคือ	จักขุวิญญาณจิต ๒
จิตที่ทำหน้าที่สวณิก	มี ๒ ดวงคือ	โสตวิญญาณจิต ๒
จิตที่ทำหน้าที่สมายณิก	มี ๒ ดวงคือ	ฆานวิญญาณจิต ๒
จิตที่ทำหน้าที่สายนิก	มี ๒ ดวงคือ	ชีวหาวิญญาณจิต ๒
จิตที่ทำหน้าที่มุสณิก	มี ๒ ดวงคือ	กายวิญญาณจิต ๒
จิตที่ทำหน้าที่สัมปฏิจชนิก	มี ๒ ดวงคือ	สัมปฏิจชนจิต ๒
จิตที่ทำหน้าที่สันตிரณิก	มี ๓ ดวงคือ	สันตிரณจิต ๓
จิตที่ทำหน้าที่โฏฐัพพณิก	มี ๑ ดวงคือ	มโนทวาราววัชชนจิต ๑
จิตที่ทำหน้าที่ชวณิก	มี ๑ ดวงคือ	หสิตุปปาทจิต ๑
จิตที่ทำหน้าที่ตทารัมมณิก	มี ๓ ดวงคือ	สันตிரณจิต ๓ ฯ

๔. ก. ทวารสังคหะ แปลว่าอะไร ? คำว่าทวารในที่นี้หมายความว่าอะไร ? และมีกี่อย่าง ? อะไรบ้าง ? ให้บอกองค์ธรรมของทวารนั้นๆ มาด้วย

ข. เจตสิกที่เกิดขึ้นไม่ว่าเวลาใด ต้องเกิดในทวารเดียวเสมออันมีจำนวนเท่าใด? คืออะไร ? ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด ?

ตอบ ก. ทวารสังคหะ แปลว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ชื่อว่า ทวารสังคหะ คำว่าทวารในที่นี้ หมายความว่า ประตู ซึ่งเป็นที่เข้าออก ของวิถิจิตทั้งหลาย เหมือนหนึ่ง ประตู สำหรับ เป็นที่เข้าออกของคนทั้งหลาย มี ๖ อย่างคือ

๑. จักขุทวาร องค์ธรรม ได้แก่ จักขุปสาท
๒. โสตทวาร องค์ธรรม ได้แก่ โสตปสาท
๓. ฆานทวาร องค์ธรรม ได้แก่ ฆานปสาท
๔. ชิวหาทวาร องค์ธรรม ได้แก่ ชิวหาปสาท
๕. กายทวาร องค์ธรรม ได้แก่ กายปสาท
๖. มโนทวาร องค์ธรรม ได้แก่ ภาวังคจิต ๑๙

ข. เจตสิกที่เกิดขึ้นไม่ว่าเวลาใด ต้องเกิดในทวารเดียวเสมออันมีจำนวน ๒ ดวงคือ อับปมัญญาเจตสิก ๒ ที่เป็นเช่นนี้เพราะอับปมัญญาเจตสิก ๒ ดวงนี้ เกิดขึ้นรับสัตว์บัญญัติเป็นอารมณ์ วิถิจิตที่จะรับสัตว์บัญญัติเป็นอารมณ์ได้นั้นต้องเป็นวิถิจิตที่เกิดทางมโนทวารอย่างเดียว ที่กล่าวเช่นนั้นมุ่งหมายเอา อับปมัญญาเจตสิก ที่ประกอบกับมหากุศลจิต มหากริยาจิต ฐาปาวจรกุศลจิต ฐาปาวจรกริยาจิต เท่านั้น ถ้าอับปมัญญาเจตสิกที่ประกอบกับ ฐาปาวจรวิปากจิตแล้ว ก็เป็นทวารวิมุตติไป ฉะนั้น อับปมัญญาเจตสิก ๒ ดวงนี้ จึงเกิดได้เฉพาะแต่ในมโนทวารเท่านั้น

๕. ให้แปลคาถาต่อไปนี้

ปญจวิส ปริตตมฺหิ

เอกริสติ โวหาเร

วิสาณุตฺตรมุตฺตมฺหิ

ปญจ สพฺพตฺถ จจุเจติ

จ จิตฺตานิ มหคฺคเต

อฏฺฐ นินฺทพฺพานโคจร

อคฺคตคฺคผลฐมฺหิเต

สตฺตธา ตตฺถ สงฺคโห.

ตอบ จิต ๒๕ ดวง คือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตிரณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๔ หสิตุปปาทจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามธรรมอย่างเดียว

จิต ๖ ดวง คือ วิญญาณัญจายตนฌานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตนฌานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นมหัคคตะ อย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวง คือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้น อภิญญาจิต ๒) อากาสนัญจายตนฌานจิต ๓

อากิญจัญญายตนฌานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นบัญญัติ อย่างเดียว

จิต ๘ ดวง คือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็น นิพพาน อย่างเดียว

จิต ๒๐ ดวงคือ อกุศลจิต ๑๒ มหากุศลญาณวิปยุตตจิต ๔ มหากริยาญาณวิปยุตตจิต ๔ เกิดได้ใน อารมณ์ ๖ ที่เป็นกามะ มหัคคตะ บัญญัติ (เว้นโลกุตตรธรรม ๙)

จิต ๕ ดวงคือ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ กุศลอภิญญาจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ (เว้นอรหัตตมรรค อรหัตตผล)

จิต ๖ ดวง คือ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ กิริยาอภิญญาจิต ๑ มโนทวารวัชชนจิต ๑ เกิดได้ใน อารมณ์ ๖ ที่เป็นกามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ โดยไม่มีเหลือ

ในอารัมมณสังคหะนี้ มีการสงเคราะห์จิต ๗ นัย โดยประเภทแห่งเอคันตะ ๔ อเนกกันตะ ๓ ดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยประการฉะนี้.

๖. เพราะเหตุใด ปริจเฉทที่ ๗ จึงเรียกว่า สมุจจยสังคหะ และสมุจจยสังคหะนี้มี สังคหะอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง แต่ละหมวดมีธรรมอยู่เท่าไร คืออะไรบ้าง ? (ให้บอกมาเฉพาะหัวข้อ)

ตอบ เพราะเหตุว่า ในปริจเฉทที่ ๗ นี้พระอนุรุทธอาจารย์แสดงการรวบรวมธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้เรียกว่า สมุจจยสังคหะ และในสมุจจยสังคหะ นี้มีสังคหะอยู่ ๔ หมวดคือ

๑. อกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล โดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยุกต ทั้ง ๓ ปนกัน หมวดหนึ่ง

๓. โพรธิปักขียสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

ในอกุศลสังคหะมีธรรมอยู่ ๙ หมวดคือ ๑. อาสวะ ๒. โสภะ ๓. โยคะ ๔. คันถะ ๕. อุปาทาน ๖. นีวรณะ

๗. อนุสัย ๘. สังโยชน์ ๙. กิเลส

ในมิสสกสังคหะมีธรรมอยู่ ๗ หมวดคือ ๑. เหตุ ๒. ฌานังคะ ๓. มัคคังคะ ๔. อินทริย์ ๕. พละ ๖. อธิปัตติ ๗. อาหาร

ในโพรธิปักขียสังคหะมีธรรมอยู่ ๗ หมวดคือ ๑. สติปัฏฐาน ๒. สัมมปปธาน ๓. อธิธิบาท ๔. อินทริย์ ๕. พละ ๖. โพชฌงค์ ๗. มัคคังคะ

ในสัพพสังคหะมีธรรมอยู่ ๕ หมวดคือ ๑. ชันธ ๒. อุปาทานชันธ ๓. อายตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ

๗. จงแสดงความแตกต่างระหว่างอภิขมาและพยาบาทที่เป็นมโนทวจิตกับอภิขมาและพยาบาทที่เป็นคันถะ

ตอบ ความแตกต่างระหว่างอภิขมาและพยาบาทที่เป็นมโนทวจิต กับอภิขมาและพยาบาทที่เป็นคันถะ

๑. อภิขมา ที่เป็นมโนทวจิตนั้น เป็นโลภะ อย่างหยาบ มีสภาพอยากได้ทรัพย์ สมบัติ ของผู้อื่นมาเป็นของ ๙ ตนโดยไม่ชอบธรรม

๒. ส่วนอภิขมากายคันถะนั้นเป็นได้ทั้งโลภะอย่างหยาบและอย่างละเอียดทั้งหมดที่เกี่ยวกับความอยากได้ ความพอใจในทรัพย์สมบัติของผู้อื่น หรือของตนเอง โดยชอบธรรมก็ตาม ไม่ชอบธรรมก็ตาม จัดเป็น อภิขมากาย-คันถะ ทั้งสิ้น

๓. พยาบาทที่เป็นมโนทุจริต ได้แก่ โทสะอย่างหยาบ ที่เกี่ยวกับความปองร้ายผู้อื่น โดยนึกคิดให้เขามีความลำบากเสียหายต่าง ๆ หรือนึกแข่งให้ผู้ที่ไม่ชอบนั้นให้ถึงตาย

๔. ส่วน พยาบาทกายคณฺธะ นั้น ได้แก่ โทสะ อย่างหยาบก็ตาม อย่างละเอียดก็ตาม คือความไม่ชอบ ไม่พอใจ โกรธ กลัว กลุ้มใจ เสียใจ ไปจนถึงการทำปาณาติบาต ผรุสวาจา เหล่านี้ จัดเป็น พยาบาทกายคณฺธะทั้งสิ้น

๘. คำว่า สติปัฏฐาน มีความหมายว่าอย่างไร ? แสดงวจนฺตะว่าอย่างไร ? และทำไม สติดวงเดียวจึงเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้ ?

ตอบ คำว่า สติปัฏฐาน หมายความว่า สติที่เป็นประธานในสัมปยุตตธรรม แล้วตั้งมั่นในอารมณ์ มีกายเป็นต้น ดังมีวจนฺตะแสดงว่า สติ เอว ปฏฺฐานนฺติ สติปัฏฐาน

และการที่สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้นั้น ก็เพราะว่า อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดก็มี ๔ ลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น ก็มี ๔ การประหาณวิปัสสนธรรมก็มี ๔ ด้วยเหตุนี้ สติดวงเดียว จึงเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้ ฯ

๙. ก. ในปรมัตถธรรม ๔ ประการ เมื่อว่าโดยอายตนะแล้วมี ๑๒ ว่าโดยธาตุมี ๑๘ ที่เป็นอย่างนี้ อาศัยอะไรเป็นหลัก ?

ข. จงแสดงผลที่เกิดขึ้นจากอายตนะ ๑๒ โดยเฉพาะ ๆ ?

ตอบ ก. ในปรมัตถธรรม ๔ ประการ เมื่อว่าโดยอายตนะแล้วมี ๑๒ นั้น เพราะอาศัยมีประเภทต่างกันแห่งทวาร ๖ อารมณ์ ๖ เมื่อว่าโดยธาตุมี ๑๘ นั้น เพราะอาศัยทวาร ๖ อารมณ์ ๖ และวิญญาณ ๖

ข. ผลที่เกิดจากอายตนะ ๑๒ โดยเฉพาะ ๆ นั้น มีดังนี้คือ

๑. จักขุวิญญาณ	การเห็น	เป็นผลของจักขายตนะ กับ รูปายตนะ
๒. โสทวิญญาน	การได้ยิน	เป็นผลของโสทายตนะ กับ สัททายตนะ
๓. ชานวิญญาน	การรู้กลิ่น	เป็นผลของ ชานายตนะ กับ คันธายตนะ
๔. ชิวหาวิญญาน	การรู้รส	เป็นผลของ ชิวหายตนะ กับ รสอายตนะ
๕. กายวิญญาน	การรู้ถูกต้อง	เป็นผลของ กายายตนะ กับ โผฏฐัพพายตนะ

๖. จิต ๗๖ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓) มีการรู้อารมณ์ และคิดนึกในเรื่องราวทั้งปวง เป็นผลของมนายตนะ กับ ัมมายตนะ

๑๐. ในวัตรธรรม ๗๒ นั้น วัตรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มิสกสังคหะ โภธิปักขิยสังคหะ สัพพสังคหะ แต่ละหมวด มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ในวัตรธรรม ๗๒ นั้น

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มี ๑๔ คือ อกุศลเจตสิก ๑๔

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในมิสกสังคหะ มี ๓๖ คือ จิต ๑ เจตสิก ๒๖ รูป ๙

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในโภธิปักขิยสังคหะ มี ๑๔ คือ จิต ๑ เจตสิก ๑๓

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะ มี ๗๒ คือ จิต ๑ เจตสิก ๕๒ นิพันนรูป ๑๘ นิพพาน ๑

*****

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย